

ОСОБЛИВОСТІ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛІВАЦЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО РУХУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 2(33), с. 38–42

У період тривалих економічних криз істотно загострюються соціальні проблеми більшості населення і виникає потреба в соціальній підтримці, що є породженням ідеологів лівацького руху, який ґрунтується на підтримці пересічних громадян.

Нині ліві соціальні ідеї використовуються в політичних програмах багатьох партій різного політичного спектру, але через дискредитацію КПРС та розпад СРСР бути лівим та навіть підтримуваним партією лівого спрямування перестало бути модним серед молоді та людей середнього віку. Більшість голосів на виборах різного рівня ліві партії отримували від людей похилого віку. Та умови сьогодення актуалізують проблему лівацтва в рамках сучасного політичного дискурсу України.

Проблема ідеологічної ідентифікації пропаганди лівого спрямування в українській політології є не дослідженою, але праці Р. Арона [2], А. Гаєка [3], О. Дугіна [5], М. Здорика [6], І. Кирилюка [8], В. Литвина [10] та Є. Чернова [23] заклали методологічні передумови дослідження особливостей ідеологічної ідентифікації “лівацького” руху в сучасній Україні.

Розглянемо особливості ідеологічної ідентифікації “лівацького” руху в сучасній Україні.

Розташування партій на право-лівій шкалі політичних цінностей формує політико-ідеологічний спектр суспільства. Вважається, що традиція розрізнення політичних сил — “правих” та “лівих” — бере свій початок із часів Великої французької революції 1789 р., коли на засіданні французького парламенту з правого боку від голови сідали консерватори, метою яких було збереження монархії. Зліва — радикали, які підтримували ідею загаль-

ної рівності. Помірковані займали місця по центру зали. Відтоді “правими” починають називати прихильників збереження існуючого ладу, а “лівими” — прихильників радикальних змін. Звісно, ця класифікація є далеко недосконалою й децю умовною.

Як зазначав Р. Арон, “лівиця, — згідно з тлумачним словником Літтре, — опозиційна партія у французьких палатах, партія, яка засідає ліворуч від Президента”. Але слово не передає той самий звук, що звук “опозиція”. Партії чергуються при владі: ліва партія залишається ліворуч навіть якщо вона формує уряд” [2, 19].

“Ліві” партії — партії, парламентські фракції, які захищають інтереси найманих робітників і дрібних власників. Цей стереотип є лейтмотивом нинішнього популізму лівих партій, які, використовуючи ліву ідейну атрибутику, автоматично себе відносять до лівого флангу політики. Але такий підхід є декларативним, актуалізація ж лівих ідей відбувається за рахунок певного набору образів та символів. Одним з найвагоміших трендів лівацького руху є поняття “робочий”. Він часто вживається у формі “робочий клас” та “робочий рух”. Ці поняття у своїх політичних “меседжах” використовують Комуністична партія України та Соціалістична партія України і їх сателіти. В українському медіа-ринку досі існує “Робітнича газета”, заснована у 1917 р., і всі роки є основним друкованим джерелом представників робочого

руху України. Це видання дуже тісно співпрацює з Комуністичною партією України. В рамках їх тісної співпраці відбувається героїзація окремих особистостей, які причетні до “робочого” руху. На шпальтах газети регулярно публікуються матеріали, присвячені окремим відомим представникам “робочого руху” [15, 1]. Для подібних матеріалів характерною є тенденція представлення певного працівника промисловості або регіонального партійного функціонера Комуністичної партії України, який розповідає про своє ставлення до праці, згадуючи трудові подвиги своїх родичів. А далі журналісти видання роблять спробу поговорити зі своїм героєм про роль робочого руху в країні. Малюючи досить позитивні картини робочого світобуття, вони проводять агітацію за згадану Комуністичну партію України.

Це видання любить наводити приклади героїв народного руху минулого. До таких вони відносять не лише робочих у класичному розумінні, а й радянських акторів, які зображували життя робочих в кіно, які стали символами робочого руху [13, 4]. Крім того, до робочих у країні, що була епіцентром Другої світової війни, автоматично відносять і всіх військових. Військові були одним із символів СРСР, і як це не парадоксально звучить, стали одним із символів лівацького руху сучасної України. Основною причиною цієї метаморфози є перемога СРСР у Великій Вітчизняній війні. Звідтоді кожен військовий є часткою того успіху, якого досягла радянська армія, а він є часткою величності СРСР та КПРС як однієї з найвидатніших партій лівацького спрямування в історії людства. Виходячи з того, що більшість лівацьких партій пострадянського простору є похідними від КПРС, наслідування символів матричної партії є цілком закономірним історичним процесом.

Вираженням боротьби за лівацькі ідеали є відображення боротьби трудівників у мистецтві. Прикладом такого мистецтва є творчість італійського художника Р. Гаттузо [1, 4]. Цей художник активно використовував у своїй творчості сюжети боротьби робочих та селян за соціальні та економічні права. Сто-

річний ювілей Р. Гаттузо активно святкувався лівацькими організаціями усього світу. Творчість цього художника оцінювалася “лівими” засобами масової інформації як комуністична, і навіть сам художник іменується в їх матеріалах як художник-комуніст.

Ще одним із символів минулого є причетність до діяльності промислових підприємств, які за законом індустріального суспільства є символічними показниками культури. В рамках індустріального суспільства промислові підприємства та фабрики стають символами епохи, а їх працівники є ядром прогресивності. Сучасні українські партії лівого спрямування роблять спроби зберегти подібний уклад і в рамках постіндустріального суспільства. Вдається їм це зробити лише в категоріях тих людей, які вели трудову діяльність в роки індустріального суспільства.

Поняття робочого руху іноді підмінюється дефініцією “робоче братерство”, в яке вкладаються міфи та легенди з професійної діяльності окремих ветеранів цього руху [20, 5]. Вони зазвичай складаються з героїчних історій життя та історій кохання і дружби, але всі ці події відбуваються на тлі робочих буднів, що формують робітничу романтику. А робітнича романтика є позитивним тлом для формування позитивного ставлення до своєї роботи, незважаючи на якість умов праці та рівень заробітної плати.

Наступна лівацька дефініція, яку ми розглянемо, буде боротьба. Представники лівацьких партій постійно запрошують населення до непримиримої боротьби зі своїми експлуататорами [16, 11]. Причому головним чином вони пропагують боротьбу не з заможними українцями, а з державним апаратом через низьку ефективність його роботи. Цей образ ретельно вимальовується в критичних матеріалах, де державний механізм подається у негативному плані, а потім наводяться приклади асоціативних рядів, що з цим пов’язуються. Як правило в ці ряди вкладаються конкретні імена політиків, які представляють правий та центральний фланги українського політикуму, та відомих бізнесменів, які отримують клеймо “олігарх”.

Боротьба є універсальним поняттям, яке знаходить своє відображення у різних сферах людського буття. Навіть у спорті. Наприклад, О. Гуменюк та А. Шакура порівнюють спортивну боротьбу зі стилем життя [4, 4]. Більшість соціальних та політичних практик, що відбуваються в рамках політичного дискурсу та соціуму, порівнюються з безперечною боротьбою за кращі умови майбутнього співіснування як на рівні особистості, так і на рівні соціальних груп. У свідомості представників лівацького руху поняття “боротьба” є динамічним елементом, що формує мотивацію для подальшого вдосконалення роботи, спрямованої на саморозвиток особистості, та потенційно може бути використаним у груповій боротьбі за “ліві” цінності в політичній або соціальній боротьбі. Варіації об’єкта супротивників боротьби за “ліві” цінності постійно розширюються. Робочий рух протиставляється націоналізму. Наприклад, відомий український антифашист Г. Буйко сформулював тезу “націоналіст трудівнику не товариш” [9, 10]. Логіка в цій фразі не простежується, але водночас її поява є наслідком асоціації того, що опоненти “лівого” руху не можуть бути працівниками промислових підприємств. Ця ідея є міфом, але вона вкорінилася у свідомості більшості представників лівацького руху на пострадянському просторі і тому набуває аксіоматичності в гаслах лівацьких організацій. Заангажовані порівняння політичної ефективності є неодмінним атрибутом політичного буття [7, 1]. Цього потребує як політична необхідність, так і бажання привернути увагу до своєї політичної риторики всіх не байдужих до ритуалів лівої політичної спрямованості. Незважаючи на протиставлення національному, учасники лівацького руху активізують регіональні протистояння в рамках України. Часто вони порівнюють сучасну Україну з античною Троєю [14, 3]. Суть порівняння зводиться до того, що західні області України виступають у ролі основних ворогів лівацтва, відстоюючи національні святини України, що, начебто, не вписується в концепцію лівацького світу і що дуже нагадує концепцію “третього Риму” під проводом Москви.

Сучасний лівацький рух активно використовує для своєї самоідентифікації актуальні суспільні проблеми. До таких належить і проблема здоров’я. “Ліві” політичні партії та громадські рухи пропагують здоровий спосіб життя, але за відсутності цільових програм, спрямованих на розвиток спорту та заняття фізичною культурою, вони пропагують нетрадиційні форми підвищення здоров’я серед своїх прихильників. Виходячи з того, що серед прихильників подібних організацій багато літніх людей, то не дивно, що основним проектом у галузі підвищення рівня здоров’я серед українського населення, запропонованим Комуністичною партією України, є розвиток лікувальної фізкультури серед людей похилого віку [21, 1]. Ідеолог цього проекту О. Шимко спирається на бажання людей похилого віку подовжити своє життя, що конвертується в подальші електоральні зиски партій лівої спрямованості на політичних виборах всіх рівнів на українських теренах.

Акцентуючи увагу на робітничому русі, представники лівацького руху України не забувають і про селянство. Воно завжди було одним з наріжних факторів лівого руху [17, 1]. Селянство в сучасній Україні відіграє маргінальну роль з великим потенціалом розвитку. Реалізація цього потенціалу стає все більш примарною, але ця територія є великим електоральним полем політичних партій лівого спрямування. Нині основним фактором ідентифікації селян з лівацьким рухом є ностальгія за минулим через постійне погіршення економічних умов проживання в сільській місцевості. З радянських часів плекає свою популярність серед лівих й інтернаціоналізм [18, 2]. У багатонаціональній країні, такій як СРСР, мультинаціональність була історичним артефактом. В Україні реалії цього явища змінилися. Тут проживає понад сто різних національностей, але з радянських часів змінилася пропорція розподілу цих національностей. Трендом радянських часів була велика кількість різних національностей з ареалом у кілька мільйонів, то трендом сучасності є велика кількість саме національних меншин, що проживають

поряд з домінуючою часткою українців та росіян (95 %). Тому сучасний лівий інтернаціоналізм це також явище ностальгійне, оскільки “ліві” партії не підтримують інтеграції в українське суспільство переселенців з країн Азії та Африки.

Ще однією з важливих дефініцій лівацького руху є гуманістична етика. Найбільш вживаною категорією такого штибу серед ідеологів цього руху є “брехня”. Якщо під брехнею розуміти неправдиву інформацію, що спеціально поширюється з метою маніпулювання людьми, то її поширення справді є небезпечним для функціонування соціальних систем через неможливість довіри до своїх партнерів по соціальним та політичним відносинами. Деякі пересічні комуністи вбачають тотальну брехню в інформаційному просторі через розбіжність культурних установок [22, 6]. У такому випадку під дефініцією “брехня” слід розуміти різну інтерпретацію соціально-економічних та політичних практик, що концептуально відрізняються від трактування тих чи інших політичних подій або практик, що затверджені або вживані носіями “лівої” політичної ідеології.

Не оминають лівацькі організації і проблеми регіональної ідентичності. Цей фактор ідентичності є дещо новим для “лівацького” руху України, але його актуалізація є більш ніж логічною в умовах сучасних українських політичних процесів, трендом яких є високий рівень регіоналізації. Але регіональний чинник політичної ідентифікації серед лівацького “руху” є особливим. Регіональний аспект політичної ідентифікації набув економічного забарвлення. В його основі лежить гордість за економічний розвиток свого регіону та жаль через його невдачі [24, 8]. Цей аспект політичної ідентифікації серед представників “лівого” руху лише прогресуватиме через розшарування якості життя в різних регіонах України.

Не можна оминати і культурний аспект політичної ідентифікації “лівацького руху”. Основними культурними аспектами ідентифікації “лівацького руху” є належність до культури книги та радянської кіноіндустрії. Ідея популяризації читання серед населення

збігається з політичними технологіями інших політичних партій, що сповідують інші політичні рухи, але “лівацький” рух не пропонує інновацій у цій сфері, а тільки апелює до минулого за відсутності програми розвитку книговидання російською мовою та розвитку програми залучення до читання загалом [12, 4]. Подібні заяви є популістичними і напевно чи мають перспективу перетворитися на потужний символ самоідентифікації учасників “лівих” політичних сил.

Отже, “лівий” політичний рух має давні політичні традиції, але водночас зазнав суттєвої трансформації після зникнення з політичної мапи світу СРСР. Велика кількість політичних партій “лівого” спрямування продукують нові символи політичної самоідентифікації. В рамках нашого дослідження до таких ми відносимо дефініції “боротьба”, “трудовий рух”, “боротьба за соціальну справедливість та здоров’я українського населення”. Незважаючи на продукування нових символів політичної ідентифікації “лівацького” руху, стійкими залишаються і традиційні символи лівацького руху.



Література

1. Алексеев Л. Сражаться штыком и кистью // Коммунист — 2012. — № 5. — С. 4
2. Арон Р. Опий інтелектуалів / Пер. з франц. Г. Філіпчук. — К.: Юніверс, 2006. — 272 с.
3. Гаек Фрідріх А. фон. Чому я не консерватор / Фрідріх А. фон Гаек // Консерватизм: Антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. — К.: Смолоскип, 1998. — 598 с. — С. 65–81.
4. Гоменюк О. Жизнь без борьбы не интересна // Рабочая газета — 2012. — № 11. — С. 4
5. Дугін О. “Правих” та “лівих” плутають не лише в Росії, але й на Заході. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/178921/>
6. Здорик М. В. Концептуалізація термінів “праві” / “ліві” у політико-партійному дискурсі. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2417/2/Здорик%20>
7. Казнин В. Такие разные оппозиции // Киев. вестник. — 2011. — № 133. — С. 1.
8. Кирилюк І. Феномен політичного центрizmu: до сутності явища та специфіки прояву в українській політиці. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lrua.info>
9. Корниенко В. Националист труженнику не товарищ // Время.ua. — 2011. — № 51. — С. 10.

10. Литвин В. Центризм. Місце злагоди замінити не можна // Віче. — 1994. — № 1. — С. 80–102.
11. Малиновський О. Спонукаючи громаду на захист своїх інтересів // Товариш. — 2012. — № 1. — С. 2.
12. Малык Т. Найти дорогу к книге // Рабочая газета. — 2011. — № 211. — С. 4.
13. Полищук В. Герой своего времени // Рабочая газета. — 2012. — № 6. — С. 4.
14. Разинский В. Украина — как Троя // Рабочая газета. — 2012. — № 12. — С. 3
15. Свободин В. Хочу изменить мир // Рабочая газета. — 2012. — № 6. — С. 1.
16. Симоненко П. Без личной борьбы каждого катастрофы избежать не удастся // Коммунист 2011. — № 97. — С. 3.
17. Симоненко П. Грустное послесловие к празднику украинских крестьян // Коммунист. — 2012. — № 4. — С. 1.
18. Симоненко П. Если бы вернуть те времена // Коммунист. — 2011. — № 97. — С. 2.
19. Соломаха С. Українські націонал-соціалісти з ВО "Свободи": "ліві" чи "праві"? — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://siver.com.ua/news/2009-2-2>
20. Толокин В. Верен духу рабочего братства // Компас. — 2011. — № 32. — С. 5.
21. Толокин В. Дорога к здоровью // Рабочая газета. — 2011. — № 219. — С. 4.
22. Ткач А. Круговорот лжи // Киев. вестник. — 2011. — № 123. — С. 6.
23. Чернов Е. Центризм: щель или окно в будущее // Диалог. — 1999. — № 12. — С. 49–52.
24. Шмидт Р. Не стыдно ли запорожцам завозить мясо и молоко из других областей и стран? // Компас. — 2011. — № 32. — С. 8.

Розглянуто особливості ідеологічної ідентифікації лівацького руху в сучасній Україні, викладено результати контент-аналізу друкованих та електронних ресурсів лівацького спрямування, виконано змістовний аналіз та наведено оцінки соціальних ритуалів та стереотипів поведінки членів лівацького політичного руху в Україні.

Рассмотрены особенности идеологической идентификации левого движения в современной Украине, изложены результаты контент-анализа печатных и электронных ресурсов левацкого толка, выполнен содержательный анализ и приведены оценки социальных ритуалов и стереотипов поведения членов левацкого политического движения в Украине.

The features of ideological identification leftist movement in contemporary Ukraine, the results of content analysis of print and electronic resources leftist direction, made a meaningful analysis and evaluation are social rituals and stereotypes of Conduct for leftist political movement in Ukraine.

Надійшла 28 січня 2012 р.